Anul VIII (XVI) Nr. 3—4 | 8 pagini 25.000 Lei | Timişoara, Martie—Aprilie 1947

VREREA

Apare la sfârşitul fiecărei luni.

Director:
ION STOIA-UDREA

Direcţia: Timişoara III. Str. Doja 12
Redacţia şi Administraţia: I., Str. Telbisz 2.

TELEFOANE:
Direcţia: 45—25 Redacţia şi Tipografia 50—05

Abonamente: 200.000 Lei anual. Pentru instituţii şi întreprinderi 1.000.000 Lei

Inscr. în Reg. Trib. T.-Tor. S. III. Nr. 106/941

Beethoven sau Drama în arta muzicală

de Toma Ralet

Nu vom vorbi, în cele ce urmează, despre opera sau drama muzicală spre deosebire de muzica simfonică sau muzica de cameră, ci despre dramă ca atitudine generală a artistului faţă de artă şi lume. Drama nu este forma dată, obiectivă, însufleţită de artist. In sufletul artistului se petrece drama. Formele noui, obiectul cercetării istoriografului muzical, derivă de aici, din suflet. Pe noi ne preocupă în primul rând faza aceasta originară, general-psihologică, şi nu cercetarea abstractă a genurilor dealungul evoluţiei istorice.

Racine a scris drame. Era preocupat, o bună parte a vieţii sale, de probleme dramaturgico-formale şi era, privit dintr'un alt punct de vedere, un scriitor social. Byron, marele liric, dimpotrivă, nefiind preocupat decât accidental de probleme de dramaturgie, este o figură prin excelenţă dramatică în istoria literaturii şi a spiritului european. Un secol şi ceva desparte pe cei doi poeţi, secolul deciziv şi în istoria muzicii europene.

Epoca barocă este incontestabil epoca de glorie a acestei muzici. In această epocă au fost puse bazele generice şi formale ale intregii evoluţii muzicale moderne. Nu era însă un început, cum e privit uneori, ci faza culminantă a unei lente şi grele ascensiuni. Genul reprezentativ al epocii, Suita, atestă — prin exemple luate la întâmplare din tezaurul bogat al artei muzicale de pe atunci — perfecţiunea, ultima inflorire a unui gen, ce n'a mai suportat şi nici nu a mai suferit în epocile următoare vreo schimbare în fond. După principiul suitei sunt compuse opera, oratoriul, divertismentul, serenada, concertul, şi doar muzica bisericească, în deosebi cea germano-luterană, se nutreşte în parte dintr'un alt principiu, mai liber, principiul preludiului, născut din improvizaţie individuală şi nu modelat după condiţii sociale, de performanţă şi aplicare, cum era cazul cu suita. Suita, luată ca gen, se bazează pe o înşirare în serie şi în mod contrastant a unor compoziţii muzicale-formulă, adică definite ca tip. Ca principiu morfologic, cercetat până în părţile constituante ale acestor compoziţii în parte, se manifestă sub formă de repetare variată a unui complex-nucleu de motive: acelaş principiu, prin urmare, urmărit mai strâns şi mai legat. Este un principiu tectonic, ce se defineşte prin alcătuirea unui complex formal din elemente conturate şi închise în ele însăşi. Sigiliul cosmic de unitate în multiplicitate sau invers, multiplicitate în unitate, îşi găseşte aici un simbol sonor. Atenţia artistului trebuia aţintită spre echilibrul întregului, trebuia să ţină în evidenţă transparenţa ideii motrice, care era unificatoare şi stilistic definită.

Se înţelege că un astfel de principiu permitea doar o evoluţie limitată în exterior şi — lăsând un oarecare *echivoc în definiţie* — în interior. In faza de ultimă perfecţiune, la Bach, observăm pe alocuri un oarecare neastâmpăr. *Principiul* preludiului, al liberei improvizaţii, caută să se introducă în *mod clandestin* în structura suitei. Piesele introductive, mai libere, se amplifică (*vezi „Suitele Engleze"*) şi chiar *aşa zisele „agréments"*, adică variaţii ornamentate ale unei bucăţi, trădează o fierbere ascunsă sub pielea intinsă şi lucioasă a formei architectonice desăvârşite, cu toate că aceste „agremente" ţin în mod riguros de principiul suitei, ba chiar îl accentuiază într'o privinţă.

Noua eră muzicală, individualistă, care îşi va alege un principiu constructiv nou, şi anume acela al sonatei, va căuta printre cele tradiţionale o formă prielnică de desvoltare. Aceasta va fi concertul. Sonata îşi are şi ea, cât priveşte architectura ei, originea bine definită în suită. Primii maeştrii ai sonatei, Haydn şi Mozart, erau de altfel artişti absolut „sociali". La ei sonata nu este în scena de desbateri personale, prilej de confesiune, ci o problemă constructivă ca şi mai înainte, o formă uşor modificată după tipul concertului baroc, dar îndreptată pe nesimţite spre un nou punct cardinal, gata în orice moment să primească conţinutul nou, care o va sparge mai târziu. Am putea-o asemui, în acest stadiu, cu discuţiile libertine în cercurile aristocratice ale secolului al 18-lea, ţinute în plină strălucire a legitimităţii vechi, pregătitoare însă, pe neştiute, a irupţiilor vehemente ce vor spulbera această strălucire, consacrată printr'o îndelungată tradiţie, nu mult mai târziu.

Una din cauzele, pentru care tocmai concertul a fost ales din marele tezaur al formelor epocii baroce, pentru a primi nu ca formă stilistic consacrată, ci ca sprijin tranzitoriu — conţinutul nou, este poate ritmul triadic al acestuia. Condiţiile executării şi problema instrumentului concertant au determinat desigur şi ele arhitectura simplă şi pregnantă a concertului baroc: prima parte, o afirmare hotărâtă, însufleţită, de o oarecare solemnitate, a doua reţinută, lirico-contemplativă, a treia vioaie, sprintenă, mai uşoară, jucăuşă şi mai scurtă, de obiceiu, decât prima. Resursele soliştilor trebuiau evidenţiate, iar îmbrăţişarea zăbovirii contemplative a părţii contrastante de către două părţi prin definiţie concertante, forma ca atare un tot relicfat şi cuprinzător. Nu este altceva, în fond, decât proiectarea în mare a formei alternative a dansului din suită, care de multe ori (Gavota, Menuet, Passepied ş. a.) intercalează un „trio", o parte dansată şi cântată de mai puţini dansatori şi de mai puţine instrumente (în primul stadiu trei), între partea expozitivă şi repriză. Construcţia ternară, piramidală, era antitetică, fatală, parcă prin magia însăşi a triplicităţii şi de aceia preferată înşirării convenţionale, întrucâtva arbitrare, în suită. Cu toate că marele maestru al sonatei emancipate, romantice, Beethoven, a fost acela care mai cu seamă a familiarizat partea a patra în sonată — schema veche, neamplificată, rămânând de aci înainte rezervată subspeciei concertului — construcţia triadică a rămas hotărâtoare pentru a desvolta noui forme. Ritmul triadic este ritmul dramei (expoziţie, desfăşurare, catastrofă-desnodământ) şi acela care a rezumat gândirea evolutivă, ideia evoluţiei dramatice a spiritului uman şi universal, Hegel, a fost acel gânditor care a perfecţionat dialectica triadică a romantismului (teză, antiteză, sinteză).

Cadrele se menţin, precum am spus, sonata fiind derivată din forma concertului. In curând trebuia să se nască însă o incongruenţă între forma şi conţinutul sufletesc nou, prea expansiv pentru acest cadru. Sufletului îl trebuia o scenă spaţioasă ca să-şi desfăşoare vibraţiile patetice, să-şi joace „conflictul". Punctul de greutate cade astfel încetul cu încetul pe prima parte a concertului, a cărei construcţie devine normativă pentru genul întreg. Această primă parte — la care ne referim de cele mai multe ori, dacă vorbim despre forma sonatei — a fost prefigurată cu toate modalităţile ei esenţiale înainte de a deveni „scena conflictului" sufletesc, la Mozart bunăcară. Desbaterea de motive, specifică acestei părţi s'a perfecţionat deci ca o consecinţă imanentă a formei baroce premergătoare. Şi aici se manifestă legea generală, după care o ultimă consecinţă trasă într'o direcţie generează spontan prima fază de desvoltare a curentului opus. Mozart duce cu sine virtualitatea conflictului, care încetul cu încetul se transpune de pe tărâmul formal pe cel psihologic, iar Beethoven trage concluziile, îl face purtător de cuvânt, agent personal.

Nic. Popescu (1837—77) Desen

Beethoven introduce în muzică destinul omului şi cu acesta drama. Forma dramatică nu e deloc rezonanţa cea mai adecvată a acestei drame, cum am văzut că a fost cazul cu Byron. Mozart, poate cel mai mare dramatic muzical din toate vremurile, joacă pe un fond static, de echilibru. Iar, Beethoven, contimporanul Franţei revoluţionare, idealistul titanic, liberatorul individualităţii, nu a scris decât o singură operă, Fidelio. Fanfara eraldă de eliberare din „a treia Leonora" e poate cheia întregii opere şi introduce o nouă dimensiune în muzica de scenă, dimensiunea lirico-patetică individualistă.

Intr'un pasagiu unde vorbeşte despre sonata pentru pian numită „appa ionata", Romain Rolland vorbeşte foarte frumos despre vaerul vocii umane părăsite deasupra întinderii nesfârşite a valurilor în furtună. Această imagine poate sta în fruntea oricărei descripţii a sufletului dramatic. Dacă ne reamintim — ca să luăm un exemplu la îndemâna celor mai mulţi — prima parte a sonatei „Lunii", ne dăm imediat seamă de deosebirea esenţială dintre acest mod de expresie şi muzica anterioară.

Muzica aceasta nouă apelează în mod direct la sufletul nostru, cere compasiunea noastră, fie că retrăim lupta ce se dă în sufletul creatorului, fie că ne identificăm noi înşine cu acela care luptă. Nu mai căutăm în muzică plăcere, ci trăire. La baza impulsului creator e o ruptură, un conflict, violent sau potolit. Sufletul compozitorului a devenit comunicativ, expresia lui muzicală tinde parcă spre cuvânt, caută să ademenească, să convingă. Vorbim de sufletul poetic al compozitorilor romantici. Poezia invadaze în muzică, care fusese până atunci plastică, ornamentală — dacă ni se permite jocul cu astfel de analogii.

Am părăsit lumea tatălui, cum ar spune Rilke sau Rudolf Kassner, lumea îngrădită, centrată, vibrând în sine — şi am intrat în lumea fiului, lumea pierdută, spaţiul glasului fără ecou, cu orizonturi conturate de cutezanţă şi aventură. De când Prometeu răpise torţa cerească, stabilind o punte de trecere dintre zei şi oameni, exilându se şi răstignindu-se prin acest prim „act istoric", omul cunoştea lumea „din afară", o limită de despărţire care îi trecea deadreptul prin inimă. Dupăce prima brazdă a fost trasă în câmpul sufletului, până în această clipă virgin, cosmic şi fără dimensiunea istorică, se iveşte spontan şi pretutindeni simbolul Prometeului, fie la Goethe, fie la Shelley (Prometheus Unbound), fie la Beethoven (Creaturile lui Prometeu). Omul-suflet este răsvrătitul, întunecosul purtător de lumină, Luci-fer, aruncat în lanţuri într'un abis tenebros, cu viziunea paradisului pierdut printre norii agitaţi de furtună deasupra sa.

Până atunci bucuria, tristeţea, entuziasmul cvasi mânia nu au purtat nume în muzică. Pasiunile rămâneau în afara templului artei. Arta nu era umană, era un dar divin, meşteşugul lui Apollo, o formă legată, ca datinile, regulele de conduită socială, tradiţia. Acum muzica devine coarda de rezonanţă pentru pasiunile sufletului. Legitimitatea raţiunii călăuzătoare se pierde şi pasiunile umile ale sufletului aspiră la drepturi egale, pretind un acces nelimitat, cer cuvântul. Tot cosmosul ia parte la destinul omului, la răzvrătirile, fericirile, visurile sale. Sufletul mare al compozitorului — poet Beethoven absoarbe totul şi-l proiectează pe un firmament imens cuprins într'un orizont nou, mai măreţ, mai îndepărtat — cum se pare plin de furtună şi promisiune. Drama a luat naştere împreună cu libertatea. Ispita era enormă. Zarea se lărgise, lumea părea de abia cucerită. Omul era mare, vedea şi cunoştea totul, în afară de un singur lucru: nu-şi dădea seamă că puterile lui erau limitate şi că va trebui să ajungă într'un moment dat la istovire. Libertatea îl îmbătase. Se va întoarce însă într'un târziu la porţile care s'au închis în urma lui şi care vor rămânea închise. Se va recunoaşte fiul pierdut, cel cu stigma pe frunte, Cain.

In muzica barocă motivul muzical avea o elocvenţă plastică, accentuată prin multiplele-i raportări în opera contrapunctică. Era un gest închis parcă într'un cerc. Gestul lui Beethoven e dinamic-expresiv. Este mai puternic în sine însuşi şi nu are propriu zis nevoie de prelucrarea dialectică specifică temei fugii pentru a-şi desfăşura toate virtuţile imanente. E elocvent în sine şi nu se va valorifica după virtuţile lui plastice, ci după puterea lui de sugestie emotivă. Personalitatea nu se relevează în creaţia realizată, ci în dinamismul gestului. Să ne amintim numai de „bătăile destinului" dela începutul simfoniei a V-a sau de finalul ultimului cvartet (op. 135), sau de expresivitatea nemaiauzită până atunci a intervalului peste orice măsură dintre bas şi canto (de pildă, sonata pentru pian, op. 111) întins asemenea unui imens arc de pod elastic peste o străfundă prăpastie. Avem de asemenea paşi de interval crescând în mişcare opusă, sărituri repetate peste mai multe octave — trepte, terase gigantice într'un peisaj eroic de munte — sau accente luminoase pierdute pe un imens plan întunecos şi pustiu (începutul simfoniei a 9-a) etc.

Spargerea rigorilor cvartetului polifonic merge mână în mână cu o renunţare la factura deseori savant elaborată a temelor secolului al 18-lea. Temele beethoveniene de multe ori sunt de o simplitate uimitoare, lipsite de elasticitate antitetică şi de nuanţare (ex. la tema din „Eroica" ş. a.) Neartificialitatea, sentimentul liber, erau lozincile epocii rousseauniene, Sentimentul, un flux cald, năvalnic, topeşte înjghebările ornamentaţiilor spiritului ingenios şi savant. Sentimentul devine dictatorial, năvăleşte peste rezervatele şi interdicţiile raţiunii. Sentimentul te răpeşte, sparge şi îmbată, duce pe culmi senine ca şi în prăpăstii fără eşire. El este polul opus raţiunii ordonătoare şi renunţare la spiritul conservării.

Oricare răsvrătire titanică aruncă însă o umbră tragică, semnul istovirii, umbra morţii. Zeii se răzbună. Omul îşi va frânge aripile de stâncile de granit ale legilor eterne. In ultima lui epocă, Beethoven va râvni cu încăpăţinare la redobândirea cosmosului ordonat ale cărui temelii răsvrătirea sa titanică le zdrobise, cu toate că poate fi socotit cu drept cuvânt ultimul mare arhitect muzical. Se îndoieşte, dacă nu cumva Fuga, forma muzicală cea mai strânsă, severă, poate să cuprindă în ultimă instanţă antiteze şi valori emotive mai mari decât efusiunea liberă a suflării ne-

(Continuare la pagina 7).

O PAGINĂ DE POESIE

Ştefan Aug. Doinaş

Ochiul

Non est aliud loqui tuum quam videre tuum cum non diferant realiter in te qui es simplicitas absoluta

NICOLAUS CUSANUS

Urzeli de apă cu belşug de peşte,
vânturi, şi tu, pământ bătătorit,
un ochiu închis în sine ne priveşte
din veac, asupra noastră pironit.
Cel ce gândeşte magic îndărătul
acestui iris tremurat, albastru,
vede în jos oceanul ca omătul
şi 'n adâncime munţii de-alabastru.
Din sfera lui imensă, vizuală,
afară niciodată nu ieşim.
Ne vede noaptea ca într'un glob de smoală
în care ne aprindem şi iubim.
Când vede flacără, noi ardem lent;
Când vede jar ne stingem liniştit
— căci dintr'odată ochiul e atent
la alte flăcări care-au isbucnit.
Ce ochiu fără odihnă, populat
de viziuni fantastice, cereşti!
Planetele şi praful lor roşcat
căzut până'n văzduhuri pământeşti,
privindu-le intens, le face boltă
jur împrejurul lumii, în orbită.
Cât timp le vede, ele se desvoltă:
fiecare sublimă, viguros gândită.
Cel care vede ceeace gândeşte
pe toate le priveşte rând pe rând:
lemnul cel putred, lemnul care creşte
şi lemnul care va rodi curând...
Doamne, pe mine, cel ce pescuiesc,
mereu mă vezi cu undiţa la apă.
Peştii de aur vin şi strălucesc,
muşcă din râmă, se retrag şi scapă.
Pescarul însă, Doamne, mulţumeşte.
Aşteaptă să clipeşti, să-l laşi uitat
la altă apă cu belşug de peşte
la care şi pe alţii i-ai lăsat...

George Popa

Culori de Octomvrie

Am crescut aici, printre aceşti
arbori ce se clatină în vânt —
încerc ciudată inimă când văd
cum le curge frunza spre pământ,

cum ploaia cade galbenă prin ani
şi norii cum se trec, ca un plictis.
Rechem mereu fantasmele grămezi,
prin flautul cu chei de-argint deschis.

Şi plec să nu mai văd ce am pierdut,
cum tuturora zilele îmi vând,
dar de pe plaiurile vechi aud mereu
clopotele anilor sunând.

George Drumur

Lucrurile mici

Lucrurile mici pălesc prea curând,
nu au amintiri efemeridele, —
miezul nopţii nu le umple blidele
puse în răscrucile de rând.

E o arşiţă prea înaltă,
ca în toate lucrurile mici.
Vremea lâncezeşte fără licurici,
sunând lângă fiecare baltă.

Nimenea nu strigă, nimenea, —
florile se urcă luminând,
seara se închide. Moare cineva...

Lucrurile mici pălesc prea curând.

Nicolae Ţoia

Moment

Mâinile mele doritoare
să străpungă inima
de aur aprins a amiezii,
acoperă ca un văl fin
cadavrele orelor;

viaţa se ghemuieşte înspăimânată
sub greutatea ultimei lumini
şi numai urechile desluşesc
din delirul de sunete
gama minoră a bucuriei.

Al. Jebeleanu

Fructele

Aprinse prin pomii încărcaţi ca un stup
Mâna o chiamă şi ochiul îmbie...
N'am să vă scutur, n'am să vă rup,
Fructe rotunde din toamnă târzie!

Amantele soarelui sbârcit şi bătrân
Rămâneţi la păsări, stârvuri şi oase,
V'a plăcut obrazul lui, lângă sân,
Să'ntindeţi buzele voastre mustoase.

Vi-e teamă acum că vă părăseşte,
Strâmb l-aţi văzut, ocolind, printre nori,
Vântul cojile, ascuţit, le loveşte;
Aseară plecase un stol de cocori.

Rămâneţi, rămâneţi, ca după geamuri,
Fructe otrăvite de-amor şi belşug,
Tăcerea scundă pândeşte prin ramuri
Şi pisicile albe ochii vi-i sug...

Da, Doamnă, nu mai tăia un răspuns,
Plăcerii şi timpului i-ai fost doar o pradă...
Nu plânge, nimic nu ţi-am ascuns,
Afară stă ultima frunză să cadă!

Ion Apostol Popescu

Cântec divin

Azi, Doamne, Te presimt trecându-mi prin artere
De parc'ai fi pornit spre-o mare vânătoare.
In trup mi-or fi'nflorit sub alge de tăcere
Fiorduri mari, nespus de-ameţitoare.

Eu, Doamne, Te presimt adânc ca un ocean
In sufletu-mi pe care noaptea boreală
Azi mi-l-a strigat din turle de mărgean
Şi'n sânge mi-ai vărsat hieratica-Ţi cerneală.

Incendiile-Ţi Doamne'n mine Ţi-au crescut
Aievea unei mari, divine tinereţi.
Ştiu, străimoşii mei alt'dată-atâta de tăcut
Prin vine Te purtau în sfinte dimineţi.

Nespus Ţi-e, Doamne, azi incendiatul val
Şi strâns s'a 'nfăşurat pe şoldurile nopţii.
O, şi parcă azi un vânt cu braţe de metal
Prin sânge-mi clătina metaforele morţii.

Petre Pascu

Cioplitorul

Lui Romul Ladea

E peatra încă dură şi stâncoasă
Şi nu ştii de-ar putea să prindă viaţă;
Nedesluşit, departe, ca prin ceaţă,
Abia-i ghiceşti o formă-anevoioasă.

De sub maestre mâini minunea iasă,
Cum ies din apă flori la suprafaţă...
Statuia'nvie caldă şi măreaţă
Dar el ar fi dorit-o mai frumoasă.

O'nvăluie'n priviri îndrăgitoare,
O blestemă, o mângâie, o ceartă
Că nu-i e după plac, grozav îl doare.

Apoi superbă când o vede 'ntreagă
Simţind c'a pus în ea destulă artă,
E pentru el femeea cea mai dragă.

Mihail Cosma

Odaliscă

Acum, îţi admir sânii ca nişte sfecle
cu brume roşii — sânii tăi plini de caverne
musteşte aurul din ei şi curge toamna,
de parcă umblă mii de luni sub perne.

Ciudat: pădurea, cerul, pâinea,
oglinda scufundată ca un lac în zid
îi plimb prin ochi şi mâna calcă dealuri
de pluşuri moi cu înveliş torid.

Parc'aş intra în ei, pe sub pământ
să văd cum se topeşte soarele în flori:
într'un pahar sunt frunze verzi şi nervi,
în celălalt pui de pantere, cu răni pline de spori.

O! cât îmi plac — să-i culc în păr,
citesc în ei atâtea straturi noi de grezii —
dă-mi un chibrit să le aprind alcoolul
pe urmă: hai! să soarbem flacăra zăpezii.

Ploaia de fragi, de mai târziu, din sânge
ne va trezi în altă primăvară —
priveşte! sânii tăi ca două sfecle
au înflorit sub ochi a doua oară —.

Nicolae Ţirioi

Neputinţă

O ceaşcă-i răsturnată'n geam:
Tot cerul coborît prelinge
Culoare de cafea cu lapte.
Afară'n vânt, parcă simţeam
Cum somnul amăgirea-mi stinge
In ploaia lungă, astănoapte...

Pe sticlă umbre minuscule,
Când nu se pierd, se înfioară
Şi-o vrajă din adânc le ia
Dar fiindcă-mi scapă printre scule
Fantoma clipei care sboară
Doar mucigai rodeşte'n ea.

Creionu-a tras o mâzgăleală
Pe linii şterse de grafit
Şi forme strâmbe, deşertate.
Poetul a vârsat cerneală
Şi 'n pete mici au ruginit
Minuni şi taine sfărâmate...

Petru Vintilă

gară către front

(1942)

trenul militar e-aici de două zile
semaforul taie ploaia penetrantă
peste câmpi haotici se aprind feştile
şi'n vagoane creşte-un cântec ca o plantă.

nu mai caută nimeni, numai moartea
îşi încarcă arma printre linii
şi-apoi melci pe sub vagoane noaptea
ling traversele, căutând monezile luminii.

vom muri desigur între sârme
cu obrajii undeva'n noroi,
astăzi ne mai gândim la mâine
cine se va'ntoarce dintre noi?

se deschide'n noi o floare şi ne rupe
înăuntru şi bolim.
uite cad liliecii, parcă's drupe
şi'n vagoane creşte-un ţintirim.

trenul militar e-aici de două zile...
nu-şi descheie bumbii încă noaptea
peste noi mai sfârâie feştile
şi'ntre linii îşi încearcă arma moartea.

Romeo Dăscălescu

Idilă

Aşteptându-te, mă voi plimba ca de obiceiu
La aceeaş oră, la care mortul ese la plimbare.
Ca pentru o veche cunoştinţă
Imi voi scoate pălăria: salutare!

Primăvara, proptită de felinar,
Va tuşi profesional sau de tuberculoză, pământie,
La ora trei ne-om întâlni lângă biserică
Să repetăm cotidiana scenă de gelozie.

Şi-o să ne plimbăm apoi braţ la braţ visător
Ţi-oi promite cadouri câte'n lună şi'n soare.
— In drum către casă mă voi gândi cine
O să-mi dea bani pentru sufletul care mai doare.

Emil Manu

Notă

Cerul s'a spânzurat de castani
Florile îl plâng triste în rond.
Lângă nopţi vechi, lângă ani
Provincia are părul blond.

Mâine nu ştim unde vom fi
Poate într'o carte, într'o stea.
Peste sufletul tău Ly
Fruntea mea cade neagră şi grea.

Petru Sfetca

Revelaţie

Se pogoară prin linişti atente
Şi spaţiul îl calcă'n spirale,
Cu neauzite picioare'n sandale,
A unor morgane fosforescente.

Prin norul alb, apropierii lente —
Luminii violete colosale —
Cu'nşelătoare mâni şi ireale
Ii tremurăm conturile-absente.

Proporţii-ascunse? Simţuri indolente?
Din necuprinsul inimii, fatale
Esenţele, acum transcedentale,
Se răspândesc divine şi fluente . . .

NOTE ȘI COMENTARII

A. Bugariu: Cronica Banatului de Nicolae Stoica de Hațeg

(Publicațiile Institutului Social Banat-Crișana, Timișoara 1947)

A. Bugariu, Cronica Banatului de Nicolae Stoica de Hațeg 1683—1827, în Publicațiile Institutului Social Banat—Crișana, Timișoara 1947, 47p.

Aproape toate ziarele timișorene au publicat dări de seamă asupra Cronicii protopopului Nicolae Stoica de Hațeg, de curând apărută sub semnătura d-lui Aurel Bugariu. Deoarece dările de seamă amintite nu ne-au dat decât informațiuni generale, am căutat să cunoaștem însăși lucrarea d-lui B. pentru a putea să ne dăm seama mai bine de informațiunile și datele ce le găsim în Cronica lui Nicolae Stoica. Citind lucrarea d-lui B., trebue să mărturisim dela început că, referitor la Cronică nu vom putea spune deocamdată nimic; pentru acest motiv ne vom mărgini la examinarea lucrării d-lui B. și a felului cum ne este prezentată atât Cronica lui Stoica cât și viața acestuia.

Lucrarea d-lui B. se împarte în următoarele capitole: 1. Introducere, 2. Viața cronicarului, 3. Principalele evenimente povestite, 4. Fragmente din Cronică, 5. Glosar și 6. Valoarea Cronicii.

In cele de mai jos, vom căuta să prezentăm observațiunile noastre asupra fiecăruia dintre aceste capitole, respectând întru toate planul lucrării d-lui B.

In Introducere, d. B., amintește împrejurările în care această cronică s'a făcut cunoscută și cum a ajuns în posesia Academiei Române. Tot aci, d-sa își exprimă regretul că, deocamdată, din cauza greutăților materiale, cronica nu poate fi publicată în întregime. „Totuși, așa cum o publicăm aci, spune d. B., socotim că dăm o dară de lumină după care se poate orienta oricine se va strădui a cunoaște suferințele românilor bănățeni din anii 1683—1827 pe care îi cuprinde cronica". Intru cât „socoteala" d-lui B., în privința „dării de lumină" este întemeiată, vom arăta în cele ce urmează.

Viața Cronicarului. Acest capitol deosebit de important pentru a putea înțelege cuprinsul cronicii este prezentat incomplet și chiar greșit de către d. B. D-sa dă ca dată a nașterii lui Stoica 24 Februarie 1751. Aceasta este probabil data pe care o găsim în cronică. Să vedem care e realitatea. In notele p. 4 din lucrarea d-lui B. găsim, tot pentru nașterea lui Stoica, următoarele trimiteri: Cazania dela Râmnic: 15 spre 16 Febr. 1751, Sâmbăta de sf. Teodor Tiron și pe Biblia dela Blaj din Prigor: 1752 Februar 15 spre 16 spre Sâmbătă s'au născut eu Nicolae Stoica. Și d. B. conchide: „E controversă: 1751 sau 1752?". Ambele trimiteri citate de d. B., sunt greșite: aceea de pe Cazania dela Râmnic ne dă anul 1750 și nu 52 cum o transcrie d. B., iar aceea dela Prigor după Sâmbăta precizează Sf. Teodor Tiron. Iată deci că avem trei ani pentru data nașterii lui Stoica. Evident că, în acest fel, controversa e și mai mare. Să o clarificăm. In două însemnări data nașterii este legată de Sâmbăta Sf. Teodor Tiron. Urmează, după aceste însemnări că în anul când s'a născut Stoica (1750? 1751? 1752?) Sf. Teodor Tiron era Duminecă. Controlând acest lucru în tabelele lui Brinkmeier am aflat că numai în anul 1752 Sf. Teodor Tiron a fost Dumineca și în 17 deci Sâmbăta a fost 16 așa cum aflăm în cele două însemnări de la Prigor și Mehadia. Să trecem peste aceste amănunte și să vedem cum este prezentată viața cronicarului. D. B. nu a reușit să ne dea în acest capitol aproape nimic. Datele referitoare la viața cronicarului sunt copleșite de detaliile diferitelor evenimente a căror prezență nu este totdeauna deplin justificată în acest capitol. Viața cronicarului Stoica poate fi tot așa de bine ba chiar mai bine făcută după lucrarea lui N. Iorga, „Observații și probleme bănățene" pe care d. B. o citează. In acest capitol, al vieții lui Stoica, d. B. era obligat să apeleze la imaginația d-sale pentru a prezenta adevărata viață a cronicarului. In felul în care acest capitol a fost tratat lasă problema complet nerezolvată. Dacă ar fi să ne luăm după d. B. prota Nicolae Stoica trăește și astăzi. Unde? Nu știm, poate va avea bunătatea să ne informeze cu alt prilej d. Bugariu.

Evenimentele descrise. Este o prezentare mai mult decât telegrafică. Rezumarea este de multe ori ceva sibilic. Tălmăcirea rămâne tot în cunoașterea textului protei Nicolae. Observațiunile în legătură cu întâmplări din viața lui Stoica, aprecierile d-lui B. asupra personalității cronicarului reflexiile și comentariile așa cum sunt făcute, nu-și au rostul. Pot avea unul singur: acela de a umple pagini pentru a impresiona pe cititori. Altă explicație nu găsim. In capitolul asupra vieții cronicarului d. B. ni-l prezintă cum am arătat mai sus pe Stoica până la anul 1784. Cu această dată viața cronicarului este încheiată pentru d. B. In evenimentele descrise de cronicar se revine mereu asupra vieții lui Stoica. Nu credem că Nicolae Stoica în modestia lui să le fi înșirat în cronică pretinzând a fi interpretate ca evenimente. Dacă Stoica este modest de ce vrea d. B. să ni-l prezinte într'o lumină falsă? Nu este nici drept și nici firesc. Prota Nicolae are dreptul, prin opera, faptele și viața lui, să se bucure de mai multă considerație din partea celor de astăzi.

Fragmente din cronică. Nu știm ce criteriu a folosit d. B. la alegerea acestor fragmente. Noi speram ca aci să putem întrezări conținutul cronicii. Majoritatea acestor însemnări sunt de caracter general, sau strict local, aproape nimic cu caracter istoric. Fragmentul II-i intitulat: „Suferințele bănățenilor sub cutropirea semilunei" (1738) partea finală este cunoscută dela Dragalina și Marchescu. Titlul pus de d. B. este invers, căci citind fragmentul, mai ales răspunsul cnejilor, se vede suferința Românilor sub austrieci.

Suntem convinși, că citită mai pe îndelete cronica, dar mai ales autorul prezentării, d. B., ne-ar fi putut da fragmente de mai mare importanță. Ar fi fost de pildă foarte potrivită reproducerea întreagă a pasagiului referitor la Tudor Vladimirescu, pe care d. B. îl dă trunchiat. Era, deasemenea, necesar, să avem reprodusă completarea citatului dat de Dragalina în legătură cu evenimentele din 1738.

Ordinea fragmentelor, nu credem că respectă pe aceea din Cronică. După 1738 urmează 1789 cu două fragmente, se întoarce apoi la întâmplări din 1745, două fragmente, și ne dă încă șase fragmente fără a preciza anul când s'au desfășurat cele descrise.

Incheierea cronicarului este foarte frumoasă și poate sta într'o antologie alături de textele vechilor noștrii cronicari. Mărturisirea pe care Stoica o face în acele rânduri de încheere și pasagiul referitor la Tudor Vladimirescu, merita o mai mare atențiune din partea d-lui Bugariu.

Glosarul. Intocmit, în bună parte, greșit. Glosarul acesta este întocmit în primul rând pentru acela care nu cunosc graiul bănățean. Trebuia dată deci o deosebită importanță accentelor și pronunțării. In lipsa semnelor fonetice se putea arăta acest lucru cu literele obișnuite.

Valoarea Cronicii D. B. citează părerile diferiților istorici care s'au ocupat de Nicolae Stoica de Hațeg și de opera lui. Concluziile d-lui B., pe baza fragmentelor, par a fi îndreptățite.

Nu putem încheia aceste rânduri fără a recunoaște deosebita importanță a Cronicii lui Stoica pentru istoria Bănatului. Am fi dorit ca într'o prezentare ca aceea a d. B. să se fi ținut seamă chiar de încheierea cronicii: „Cărți citiți. Scrieți și învățați să nu vă căiți.... Eu adunai această cronică în ăst chip, că altfel n'am putut. Dădui strămaturi, rujițe cu urzeală, altii să o țese, să dea mânzeală. Și de-ar fi pe poftă lucrată, ar putea fi „in tipar dată . . ." Pornind dela această încheiere, respectând dorința cronicarului s'ar fi putut da o lucrare cu adevărat vrednică de opera lui N. Stoica. Urmărită și studiată opera lui Nicolae Stoica în spiritul celor mai sus arătate ar fi alcătuit într'adevăr un binemeritat prinos de recunoștință din partea celor de astăzi. Și dacă la ceva are dreptul acest isteț protă Nicolae, are la recunoștința noastră, cel puțin în acest fel modest al tălmăcirii, valorificării istorice a lucrării sale. Hic jacet lepus.

Activitatea editorială din Italia

a înregistrat după căderea regimului fascist o simțită înviorare: impulsurile și vocile înnăbușite de supărătoarea opresiune dictatorială și-au putut găsi, în sfârșit, căi de expresie și difuzare. Improspătarea atmosferei politice italiene a impus corolare în toate celelalte făgașuri de vieață; avântul, impulsul unei noui vitalități, caracteristice generale, au găsit teren și în lumea caselor de editură, unde s'au resimțit profunde schimbări: unele au dispărut, altele s'au consolidat, ori s'au înfiripat recent. Desigur, vechile nume: Vallecchi, Mondadori, Bompiani, își mai păstrează rezonanța de odinioară, totuși, se pare că o altă casă de editură le-a răpit întâietatea; prin complexitatea preocupărilor cuprinse în multiple colecții, prin seriozitatea documentării volumelor înfățișate, prin gustul prezentării tehnice, cu un cuvânt, prin calitatea tipăriturilor din ultimii ani. Ea se numește

Einaudi

și are o vechime de circa zece ani, cu sediul la Torino, iar din 1945 la Torino, Milano, Florența și Roma. Dintru început, în măsura îngăduită, și-a asumat o atitudine antifascistă, care după 1943 s'a manifestat într'un bogat număr de publicații de intonație politică.

Actualmente Einaudi editează și câteva din revistele cele mai apreciate astăzi: „Il politecnico"-Milano, „Societa"-Florența precum și revista italo-rusă ce apare la Milano: „Cultura sovietica".

Sunt interesante și valoroase publicațiile din ultimii ani ale acestei întreprinzătoare edituri; pentru o mai clară sistematizare a prezentării acestora le vom orândui după colecții.

Colecția „Esseuri"

și totodată, poate cea mai abundentă. In cuprinsul ei au apărut nume cunoscute ale vieții politice și culturale italiene, însoțite de titluri ce răsfrâng preocupările care frământă actualitatea peninsulară.

Deputatul Partidului de Acțiune, Emilio Lussu semnează două volume de memorii și însemnări politice: „Marcia su Roma e dintorni", (1945), unde reconstitue în lumina realității venirea la putere a regimului fascist și „Un anno sull, altipiano", (1945), însemnări din celălalt război.

Un al doilea nume din aceeași colecție e acela al lui Giacomo Perticone cu volumul de note și observații asupra culturii italiene din perioada prefascistă și fascistă: „Due tempi", (1944).

Carlo Levi, fost director al „Italiei libere", o personalitate polivalentă, — pictor, medic, scriitor, om politic, fruntaș al Partidului de Acțiune; — își așează numele deasupra sugestivului titlu: „Cristo si e fermato a Eboli" (Hristos s'a oprit la Eboli), (1945); lucrare premiată de ziarul „Il corriere lombardo" (1945). E vorba de propriile amintiri din perioada internării în lagăr, între anii 1935—36, în Lucania. Cartea va fi tradusă și în românește. Tot lui Carlo Levi îi aparține și „Paura della liberta" (1946), ce cuprinde reflexii politice în timpul unei șederi în Franța.

Lucrările de teorie nu lipsesc acestei colecții: ele sunt ilustrate prin „L'uomo senza miti" (1945), al lui Felice Balbo, care trădează intenția de a reconduce creștinismul la primara lui înfățișare de omenie și aderență la nevoile claselor de jos. In acelaș cadru, Lucio Lombardo Radice semnează un volum cu titlul: „Fascismo e anticomunismo" (1945).

Tot în colecția „Esseuri" apare și cunoscutul nume al lui Luigi Sturzo, însoțind volumul de istorie „L'Italia e l'ordine internazionale" (1946), apărut în 1944 la Londra sub titlul englezesc: „Italy and the new world'order".

Biblioteca de cultură istorică

se intitulează o altă colecție a editurii Einaudi; personalitățile prezentate în cadrul ei sunt tot atât de însemnate.

Bazat pe experiențe personale, Ivanoe Bonomi publică volumul „La politica italiana da Porta Pia a Vittorio Veneto, — 1870—1918", (1946). Preocuparea de centru a cărții e constituită de problemele socialismului reformist.

Excelent e volumul postum de eseuri ce poartă numele lui Nello Rosselli: „Saggi sul Risorgimento e altri scritti", (1946). Rosselli, contând drept un valoros istoric, a fost ucis în 1936 împreună cu fratele său Carlo, din ordinul lui Mussolini.

Colecția „Naratori contemporani"

prezintă alături de cele consacrate și câteva nume noui, necunoscute, care revelează totuși talente puternice; în genere, narativa italiană de astăzi aparține rezistenței politice, răscolitoarea grapă a războiului captând aproape exclusiv atenția scriitorilor.

Dintre autorii mai cunoscuți, primul se înșiră Bonaventura Tecchi cu volumul de povestiri și idile siciliene „L'isola appassionata" (1945), i se alătură apoi Francesco Jovine cu o carte de istorisiri ironice, satirice, cu aluzii la condiția fascismului în satele italiene: „L'impero in provincia", (1945). In aceeași colecție au apărut și volumele „Feria d'agosto" (1946), povestiri de Cesare Pavese și „Racconti vecchi e nouvi" (1945), ale lui Giuseppe Dessi.

Șirul prozatorilor noui, cărora Einaudi le-a oferit găzduirea debutului, numără nume ce aruncă în arena scrisului cărți de intonație net politică; naratorii aceștia sunt tineri, ei au trăit tragedia poporului lor și încearcă acum să-și scoată înțelesurile și s'o analizeze.

In acest sens, anarhicul Ezio Taddei prin „Rotaia" (1946), a repurtat un mare succes, mai ales în America, fiind asemuit lui J. Steinbeck. Directorul lui „Unita" din Torino, Amedeo Ugolini iscălește romanul „Uno come gli altri" (1946).

Povestiri de calitate adună Natalia Ginzburg în volumul ei „La strada che va in citta", (1945).

Insă romanul care a cunoscut un deosebit succes, fiind laureat cu însemnatul premiu „Viareggio—1946", este „Pane duro", (1946), al lui Silvio Micheli: volum autobiografic, cu tendințe de stânga, tratează într'o atmosferă de lirism patetic evenimentele ultimei perioade a fascismului.

De-o indiscutabilă valoare, este și romanul „Rancore" (1946), al lui Stefano Terra.

Colecția „Poesia"

Preocupările de poesie se limitează la eleganta și masiva retipărire a versurilor lui Umberto Saba: „Il Canzoniere, 1900—45" (1946), care au obținut premiul „Viareggio—1946" și la plecheta lui Franco Fortini „Foglio di via".

Colecții noui: „Probleme italiene"

Titulatura e îndeajuns de elocventă: căderea fostului regim a ridicat o serie de însemnate întrebări și probleme ce se cer deslegate; ele își află o soluție teoretică în esseurile acestei colecții.

In sensul amintit, s'a retipărit celebra carte a lui Guido Dorso „La rivoluzione meridionale" (1945), un studiu asupra tragicelor condiții de trai ale țăranilor din Sud.

Actualul ministru al Lucrărilor publice, Emilio Sereni, publică „La questione agraria nella rinascita nazionale italiana". (1946); e un esseu ce tratează, în felul lui Dorso, situația agricolă a întregei peninsule.

Colecția „Probleme contemporane"

In seria de publicații ale acestei colecții apar numele lui Mario Ghidini cu „Lineamenti del sistema economico russo" (1946), ce reprezintă o lucrare de competență, autorul fiind multă vreme emigrat în URSS; apoi, numele lui Luigi Salvatorelli cu esseul „La politica internazionale" dal 1861 ad oggi" (1946). Salvatorelli e unul dintre istoricii valoroși ai Italiei de azi, de o ținută democratică și antifascistă.

Colecția „Mărturii"

Palmiro Togliatti publică „Per la salvezza del nostro paese" (1946).

De o dramatică desfășurare e istorisirea lui Luciano Bolis „Il mio granello di sabbia" (1946), care înfățișează episodele arestării și întemnițării autorului, membru al Partidului de acțiune.

Tot în această colecție a apărut și cartea lui Pino Levi Cavaglione: „Guerriglia nei castelli romani" (1945), episode povestite de un partizan.

In afara colecțiilor până aci înșirate, a apărut sub egida „Centrului de studii sociale din Roma",, lucrarea lui Pietro Nenni, fruntaș socialist: „Storia di quattro anni" (1946) care cuprinde memorii personale din răstimpul dintre 1919—1922.

In concluzie

activitatea casei de editură Einaudi pe anul expirat a fost deosebit de bogată și substanțială: au apărut volume de esseuistică politică și socială, de narativă, de poesie, de memorii și de doctrină. Trei din lucrările publicate au fost premiate, fapt ce dovedește calitatea scrisului prezentat.

Italia de azi face sforțări de regenerare politică și spirituală; măsura și avântul acestor eforturi sunt mărturisite de opera caselor ei de editură, printre care Einaudi s'a cucerit o poziție fruntașă. **Florian Potra**

Beethoven sau Drama în arta muzicală

(Continuare din pag. 1)

stăvilite. Tinde mereu și cu îndârjire spre această formă, o asediază, o cucerește pe jumătate, dar în ultima instanță ea i-se refuză, nu o stăpânește pe deplin. (Și totuși, câte realizări artistice superbe în acest gen!)

Drama aceasta de lărgire și treptată zdruncinare a unui sistem de forme, și reintoarcerea finală în ruinele mărețe ale cetății sparte, văzând că puterea titanică care reușise să-o năruiască, nu era suficientă pentru a o rezidi, drama aceasta a sufletului modern, personificată în Beethoven, este una din cele mai grandioase spectacole din istoria spiritului occidental. Și produsul ei, opera în care se întruchipează acest conflict, să nu uităm să o spunem, e de o valoare artistică inegalată. Arhitectul, care își cunoaște meșteșugul în fond, e acela care sparge zidurile seculare.

E altceva să apreciem valoarea constructivă a unei bucăți muzicale în parte și altceva să cercetăm consecințele acestei mari eliberări. Această eliberare a fost vădit mai mult o pierdere de teren ireparabilă, decât o cucerire. Motivul este simplu. Libertatea este prerogativul omului de geniu, unic, grandios. Numai acesta va atinge în sborul lui luciferic fundul prăpastiei și își va înălța iarăși fața spre soarele etern.

REVISTA PERIODICELOR

Streine

RIVISTA DI LETTERATURE MODERNE, se cheamă periodicul trimestrial care apare la Florența, sub direcția d-lor Carlo Pellegrini și Vittorio Santoli. In fascicola I, la prefață, ni se face următoarea confesiune: „Suntem convinși că există o singură literatură, aceea mondială, care se exprimă din necesitate în diferite limbagii și moduri diverse, dar care din această cauză nu încetează de a fi fundamental una. Literaturi naționale, la drept vorbind, nu există, făcând pentru noi excepție literatura greacă, din care derivă toată literatura occidentului. Nici chiar literatura clasică latină nu e națională, fiindcă și ea presupune pe cea greacă. In epoca modernă, dela Provensali în urmă, nu e nimic național în literatură ca și în filosofie, pictură, arhitectură, religie. Nu e nici-o legătură directă între Goethe și Carmel a lui Hildebrandt sau Parsifal; pe de altă parte Goethe nu e inteligibil fără Shakespeare, Voltaire, Winkelmann, Italia, Homer și sculptura antică. O istorie națională a literaturii e un fel de parte a unui foarte mare organism, nu organism înțeles în sine. Efectiv există numai opere individuale care își trag înțelegerea din ele însile și în legătură cu istoria, care în fiecare caz e mai mult sau mai puțin decât națională."

Pe această linie de credință „Rivista di letterature moderne" are la sumarul celor 4 fascicole pe cari le-am primit, scriitori englezi, francezi, germani, suedezi, spanioli, italieni; etc.; fiecare fiind publicat în limba respectivă. O bibliografie a periodicelor italiene în care s'a vorbit despre toate literaturile moderne, formează un documentar deosebit de prețios. In ceeace privește literatura română trebue să remarcăm o greșală regretabilă, probabil de paginație, aceia de a fi fost trecut la „Letteratura olandese" studiul colaboratorului nostru Silvio Guarnieri despre Pavel Dan, apărut în „Letteratura" V, 1941, f. 4., pp. 91—97. In fascicola 3, subliniem paralela pe care o face dl. Ramiro Ortiz între „La Sposa Porcara", — o poesie populară italiană — și între Călin al lui Eminescu, în care survine acelaș motiv popular, cu singura deosebire — spune dl. Ramiro Ortiz, acest mare prieten al Românilor — că în Călin. Nebunul al lui Eminescu, femeia este pusă să păzească găini și nu porci ca în poesia populară italiană, care a ajuns la cunoștința lui Eminescu, probabil prin intermediul notelor de călătorie ale germanului Richard Kunisch.

*

ADAM INTERNATIONAL REVIEW, revista literară pe care o tipărește la Londra editorul român Miron Grindea, aduce în ultimul număr sosit în România o seamă de colaborări prețioase de limbă engleză și franceză. Intâlnirea scriitorilor dintr'o parte și de alta a Canalului Mânecii, în paginele unui animator literar român, e mai mult decât semnificativă. Ba ceeace ne surprinde plăcut e faptul că facem în acest număr cunoștiință în engleză cu prodigiosul prozator român Gala Galaction, care publică o nuvelă intitulată „The Roses". „Adam" este o revistă literară modernă care ne face onoare și plăcere să o subliniem cu un sumar ca acesta în care vedem pe: Leon Paul-Fargue, Arnold Dagani, E. W. Martin, Rafael Montesinos, Piere, Descaves, Kathleen, Raine; John Heath-Stubbs, Jack Lindsay.

*

„PLAN" (Literatur — Kunst — Kultur) este o interesantă revistă austriacă, care apare la Viena sub direcția d-lui Otto Basil. Caetul al 12-lea de pe Decemvrie—Ianuarie, se deschide cu „Wir wollen Land" (Noi vrem pământ) al lui George Coșbuc, în traducerea oarecum inegală a d-lui Georg Drozdowski. In restul sumarului poesii de Iosef Kalmer, traducătorul unei antologii în limba germană, apărută la Viena în 1927, intitulată „Europeische Lyrik der Gegenwarth 1900—1925" în care au apărut și câțiva poeți români; Hermann Schreiber, despre „Der Bruch mit dem Intellektualismus", „Zwei Parabeln" de Franz Kafka, 3 traduceri din Rimbaud de Hermann von Kleeborn, etc. Notele documentate și caustice. Păcat că desemnele pe care le publică „Plan" sunt exagerat de neosuprarealiste, contrastând cu ținuta altfel serioasă a acestei reviste vieneze.

*

LABYRINTHE, revista lunară elvețiană, aduce în nr. 11 un material deosebit de bogat și prețios, din care subliniem o interesantă privire generală asupra istoriei impresionismului de dl. Lionello Venturi, un articol al d-lui Paulhan, asupra lui Sade, intitulat „Ou le pire et l'ennemi du mal" și un recit quasicunoscut a lui Balzac.

*

„AMERICA" este un magnific „Cahier France—Amerique latine" înscriind în fruntea sumarului său numele scriitorilor: Duhamel, Ventura Garcia Calderon, Aragon, Jean Cassou, Pablo Neruda, Alfondo, Reyes, Vicente Huidobro, Ribeiro Couto. Am reținut îndeosebi „Un panorama de la litterature argentine" de Antonio Aita. Acest caiet ne deschide în deosebi porțile spre arta și literatura Americei latine.

*

O MIȘCARE INTERESANTA sub aspectul ei imediat pentru înoirea spiritului, se desfășoară astăzi în Franța, pornită din paginile revistelor „Fontaine", „Arche", „Esprit" și „Paru". Patronat de André Gide, așa numitul „front spiritualist" sau „partid al spiritului", a luat naștere în timpul ultimului războ în rândul scriitorilor francezi refugiați în Statele Unite. Astăzi, ei se ridică pentru înviерea spiritului francez, pentru salvarea literaturii care trebue să se avanseze, să creeze din nou opere, în care intelectul și sentimentul să fie valabile prin ele însile". Reprezentanții acestui personalism francez vor să reabiliteze tezaurul tradițiilor celor mai valabile ale poporului francez, prin anihilarea infiltrațiunilor de natură dubioasă, pentru ca să renască literatura care se ocupă cu jocul pur al spiritului. Pe această linie revista „Fontaine" caută să reactualizeze supra-realismul, pe care îl prezintă drept „singura încercare consecventă a umanismului contemporan, singura mișcare pentru eliberarea omului dela 1918". In ultimul număr pe care l-am primit, Breton, fostul șef al suprarealiștilor adresează tineretului american un apel, cerându-i să creadă că „orice idee mare venind în atingere cu o massă, de oameni este desfigurată". „Cred — continuă Breton — că omul n'ar putea fi făcut să înțeleagă, că, el — oricât de închipuit ar fi — nu reprezintă deloc culmea creațiunii".

*

LE LITTERAIRE, săptămânalul parisian de înaltă ținută literară de sub conducerea d-lui Brisson, ne aduce în ultimul număr vestea retipăririi unei noui ediții a romanului scriitorului român Liviu Rebreanu: „Ion". Cartea va apare în traducerea d-lui Pierre Mesnard, în cunoscuta colecție a romanelor străine „Feux croises".

*

Române

ARCADES, este o nouă revistă românească de artă, care prezintă în condiții tehnice serioase, — în texte franceze și imagini, — plastica românească pentru documentarea străinilor. Păcat că „Arcades" nu aduce și o orientare serioasă în judecarea operelor de artă, măcar atunci când se încearcă o prezentare peste hotare a valorilor noastre naționale.

*

LA IAȘI a apărut recent, intr'o ținută grafică elegantă, o revistă bilunară de literatură și artă, intitulată „Pygmalion". In „Secretul lui Pygmalion", care ține loc de prefață, se spune că „astăzi la noi se face prea puțină literatură, vorbindu-se mai mult DESPRE", astfel că noua revistă își propune să cultive literatura și arta, fără a se pierde prea mult în discuții infructuoase. La sumar găsim pe Maestrul Arghezi, cu un frumos portret a lui Ibrăileanu și pe scriitori Const. Tonegaru, Ion Istrati, E. Mărgărit, Otilia Cazimir și Sebastian Agrezia. Interesante sunt considerațiile asupra „libertății artistului" de Henri Dona, „Ceeace ar vrea să spună clericul" și „Cu privire la cearta existențialismului" de I. Popper. „Pygmalion" se anunță a fi o revistă de multă îndrăsneală și originalitate.

Petru Sfetca

*

SUNT INTERESANTE anchetele revistei „Provincia" dela Turnu-Severin. Răspund scriitori de toate nuanțele. Din numărul mai proaspăt reținem cuvintele d-lui Tudor Teodorescu-Braniște, relativ la menirea scriitorului în vremea de față: „Este menirea tuturor scriitorilor, din toate timpurile: să scrie onest, ceeace simt, ceeace văd, ceeace gândesc sau ceeace visează — bine înțeles cu talent. Asta cere adevărata artă: onestitate și talent. Unii scriitori, prin însăși structura lor, vor răsfrânge aspectele vremii. Alții se vor izola în arta pură. Nimeni nu trebuie constrâns să scrie altfel și altceva decât ceeace-i poruncește fireasca lui înclinare. Arta trebue să fie prin excelență liberă. Daca un editor l-ar fi constrâns, de pildă, pe Edgar Poe să scrie romane sociale, literatura modernă ar fi pierdut pe cel mai mare scriitor fantastic și ar fi avut un foarte prost romancier social. Exemplele pot fi multiplicate la infinit. Scriitorul poate fi un excelent luptător, dacă temperamentul îl îndeamnă la aceasta. Dar numai dacă are temperament de luptător. De aceea, nu cred că e vorba de menirea scriitorului, ci de temperamentul, de firea lui. Și tot deaceea afirm că nu trebue să i-se impună scriitorului nimic. El trebue lăsat să scrie și să acționeze după porunca firii lui."

Petre Pascu

*

RASPUNZÂND atacurilor cu care e fost împroșcat în ultima vreme, Maestrul Arghezi, a publicat în „Adevărul" o savuroasă „Tabletă", din care ne face plăcere să reproducem: „O să mă resemnez... După, 50 de ani de meserie, ori trebue să mă las și să-mi fac, așa de târziu, o altă meserie, ceeace încerc cu toată diligența de un timp, o meserie pe care o am fără să o fi profesat continuu și deplin. In câteva zile mă hotărăsc. O să dau drumul atelierului meu de tipografie care zace înghețat, ruginit și inactiv de 10 ani, într'un colț de odae, să tipăresc înțelepciunile altora și să le las prostiile mele, pentru o viață viitoare, când voi fi poate mai slobod și mai calificat. Un mormânt, după o vieață, inutilă contemporanilor, necăjiți să te interpretezi și să-ți dea de fund și să-ți anuleze condeiul, ar putea să fie bine sfătuitor pentru o inviere postumă. Ori o să mă fac exclusiv liric, declamator și de un optimism obez, amestecându-mi cerneala cu limonadă roz. Și o să mă bucur de o stimă generală, de cofetar literar".

*

RAMURI, vechea revistă craioveană, întemeiată de dl. C. S. Făgețel și de regretatul D. Tomescu, reapare în anul 42, editată în condiții ireproșabile de editura Fundației Regele Mihai I. In editorialul numărului din Ianuarie, dl. Făgețel afirmă că „revista reapare cu gândul la strădaniile trecute, pe care dorește să le ancoreze cât mai în realitățile prezentului cu sinceritatea, căldura și iubirea pentru artă și pentru pământul acesta al nostru scriitori de atunci. „Dorim — mai scrie d-sa — să dăm culturii românești o revistă de autoritate care să informeze cistit pe cititorii ei. In paginile ei vom așeza bunul simț, iubirea de ordin și dragostea pentru disciplina morală. Vrem a inlătura tirania reclamei, să stabilim erarhia valorilor, fără complezențe și fără nici un alt criteriu, în afara judecății cinstite și drepte și să înlăturăm dictatura editorilor, care cumpără publicitatea" In numărul prim subliniem colaborările d-lor V. Voiculescu (care semnează o poezie de influență argheziană, „Versuri pe un vas de Argeș"), Victor Papilian (cu o spirituală nuvelă „P. N. V."), Al. Dima care publică un capitol de analiză și de surprindere a esenței fenomenului poetic în tectonia operei poetice „Fragment din Principii de poetică" și un impresionant și sensibil comentariu la cartea „Dulce târgul Ieșilor"), Ovidiu Papadima (care își continuă interesantele preocupări folklorice, intr'un frumos articol „Despre demonia naturii folklorice" și C. D. Ionescu (despre proza regretatului P. Partenie și o notă despre Emanuil Bucuța).

Versuri mai semnează d-nii: M. D. Ioanid, Ștefan Bălăcești, M. D. Genescu, G. Pertricari, iar cronici; note și comentarii d-nii: Ion Donat, Ilie Popescu-Teiușanu, C. D. Papastate și T. Păunescu-Ulmu. Numărul dela Februarie, sosit proaspăt, este închinat poetului Ion Pillat, având colaborarea d-lor Păunescu-Ulmu, Victor Eftimiu, Ovidiu Papadima, Petre Stati, Ion Donat; Despina Teodorescu, etc.

Nicolae Țiriol

*

CITIM IN REVISTA LITERARA, anul II, Nr. 5, p. 6, col. 3; o notă semnată M. R. P. în care spre marea noastră satisfacție, găsim dovada unei bănuieli, pe care am nutrit-o mai demult. Comentatorii spiritului universal, aciuiți în redacțiile unor reviste bucureștene, excelează printr'o totală lipsă de informație cu privire la fenomenele pe care le supun „criticei". De n'ar fi astfel, nu știm cum pe de o parte Spengler ar putea fi confundat cu „existențialismul", iar pe de altă parte, existențialismul cu mișcarea național-socialistă. Spengler și Hitler! Dacă M. R. P. ar poseda cea mai minimală informație istorică, ar ști că filosofia lui Spengler a fost combătută vehement de regimul hitlerist, ca ostilă doctrinei rasiste și spiritului dictatorial. Spengler este morfolog! Ca atare, gândirea sa își are prototipul în concepțiile filosofice ale lui Goethe, unul dintre cele mai clare minți din toate timpurile și neîndoios cel mai desăvârșit umanitarist al culturii moderne. Dar toate acestea sunt adevăruri și fapte, care probabil nu priesc neo-obscurantismului din unele redacții a periodicelor bucureștene. Destul că în Germania a existat, spre nenorocirea poporului german o clică de creieri minori care, ajunsă la putere, a creat lumii cel mai dezastruos război din câte au existat, ca de aici tot ce vine din Germania să poată fi decretat de M. R. P. & S, i. n. c., drept hitlerism; indiferent de cronologie și de ținută ideologică. Mai trebuie să amintim dlui M. R. P. că Jaspers — citat ca hitlerist — a fost raționalist, că Heidegger și-a publicat opera principală „Sein und Zeit" influențată, de fenomenologia evreului Husserl — motiv suficient ca ea să nu fie agreiată în Germania hitleristă — în 1927, iar Spengler a redactat-o pe a sa pe bază de investigații care datează din întâiul deceniu al secolului nostru, încă înainte de primul război mondial? In fine, are M. R. P. cunoștință despre faptul că Universitatea din Freiburg, la care Heidegger funcționează din 1928, este o instituție catolică, respective cunoaște M. R. P. relațiile dintre catolicism și hitlerism? Iar în ceeace privește „existențialismul" lui Jean Paul-Sartre (antecesorii căruia — în treacăt fie zis — sunt rusul Leon Chestov și francezul Jean Wahl), permită-ni-se a cita, ca un fapt concludent, următoarea propoziție din manifestul său din Noembrie 1945: „Puisque l'acrivain n'a aucun e chance de s'evader, nous voulons qu'il embras se etroitement son epoque; ele est sa chance unique, elle fait pour lui et il est fait pour elle." Judece deci M. R. P. ce poziție posedă d-sa față de epoca noastră, dacă dorește să se afirme la înălțimea celor pe care îi combate...

Andrei A. Lillin

*

UN PERIODIC LITERAR interesant, primul caiet, „Imagini", apare în dimensiuni reduse la București, în redactarea d-lui Mihail Avram, un scriitor de circulație mai restrânsă. Sumarul celor opt minuscule pagini cuprinde articolașe semnate de scriitori consacrați ca: Petre Comarnescu („Condițiile carierei de dramaturg"), Petre Pandrea („Teatrul aristofanic", în care e criticat teatrul promovat astăzi, „cu substrat sociologic prea e'em ntar") Al. Mironescu, I. Th. Ilea, Mircea Văianu, etc. Poetul Ion Caraion, acest revoltat al oricăror îngrădiri a libertății de exprimare, e prezent cu poemul „Hotel", o adevărată realizare lirică. E semnificativă menționarea strecurată în colțul unei pagini: „numărul viitor va apare în cursul lunei viitoare cu titlul „Popasuri" — ceeace denotă că publicațiunea a trebuit să facă față pentru a apare, unei vigilențe inutile ce stă în calea apariției de periodice literare.

N. Mărgeanu

*

CONTEMPORANUL, o revistă de cultură, cu un pronunțat caracter social, deși are orientări bine precizate, nu reușește să se mențină la ținuta intelectuală pe care o promitea la început. Alături de colaborări prețioase și substanțiale întâlnim în paginile revistei un material neselecționat care scade mult din prestigiul publicației. Indeosebi în ceeace privește versurile, revista nu dovedește nici un gust. Spre exemplificare redăm câteva versuri din cele publicate în „Contemporanul" nr. 24. Un ilustru necunoscut, Dorel Pascal, își numără bumbii în revistă astfel:

„Cântă peisagiul cu case și copaci în
iarna ne'ncepută,
Zăpezi bănuite în înserare, ceruri
tăvălite în plumb
(în anotimp înghețat căutam urmele
picioarelor de ciută)
hotarul apropiat, brâu de lumini,
număram bumb cu bumb".

Desigur că numai „esteții" dela „Contemporanul" pot să înțeleagă sensul acestor versuri, noi însă ne declarăm neputincioși. Tot în acest număr citim un „poet realist", Mihail Calmâc, care nu-și numără bumbii, ci tipărește ziare. Să-l ascultăm:

„E gata pagina pentru tipar!
Și va intra acum în marea rotativă,
Va imprima pe mii de foi veline
Ediția specială pentru mâine"

Adevărat „Contemporanul" ar trebui să publice versurile d-lui Calmâc în „ediție specială"! Sunt atât de noui, atât de originale și... atât de stupide.

*

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE parcă a îmbătrânit cu zile. Apare rar, cu un material inegal, lipsită de orizont. In numărul pe Ianuarie publică d-nii: Victor Eftimiu, V. Svetlov, F. Aderca; Ioan D. Gherea, Constant Tonegaru; Ion Biberi; J. Costin, Monica Dan, A. Rosetti, Camil Petrescu; Petru Comarnescu, Virgil Ierunca, Ovidiu Constantinescu; Călin Popovici; etc. Colaborările pe care le înmănunchează te îndeamnă s'o deschizi cu curiozitate, dar R. F. R. a ajuns un fel de magazin în care se amestecă de toate, iar cetitorul nu se alege aproape cu nimic...

A. ț.

„VICTORIA", Timișoara.